

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки
України

№ _____

ЗВІТ

**про формувальний етап експерименту за темою
«Формування готовності майбутніх кваліфікованих
робітників до підприємницької діяльності» на базі:**

**ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної
промисловості», ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»,
Державного навчального закладу «Одеське вище професійне училище
торгівлі та технологій харчування», ДНЗ «Регіональний центр професійної
освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області», ДНЗ
«Черкаський професійний автодорожній ліцей», Науково-методичного
центру професійно-технічної освіти у Харківській області
за 2021 рік**

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522 (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року за № 946/5167, наказу Міністерства освіти і науки України від 28.05.2019 р. за № 742 на базі ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості», ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище», Державного навчального закладу «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування», ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області», ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей», Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області проводиться експеримент за темою «Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності».

Мета експерименту: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності

Завдання експерименту:

– Розробити нормативно-правове та організаційне забезпечення експерименту: накази щодо створення робочих груп у закладах освіти та спільної творчої групи експерименту, план діяльності творчої групи щодо вирішення завдань експерименту з визначенням функцій кожного закладу, що бере участь в експерименті; затвердити в усіх закладах-учасниках експерименту «Положення про експериментальну діяльність».

– З'ясувати стан дослідженості проблеми у педагогічній теорії та вивчити

вітчизняний досвід підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності.

- Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності.

- Обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в таких галузях як: «промисловість», «торгівля і громадське харчування», «житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення», «будівництво», «зв'язок», «транспорт».

- Здійснити експериментальну перевірку результативності організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності у визначених експериментом галузях.

- Підготувати та впровадити методичні рекомендації щодо формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності у визначених експериментом галузях у закладах П(ПТ)О.

Протягом 2021 року здійснювався формувальний етап експерименту, в ході проведення якого було досягнуто певних результатів.

Обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості в учнів закладів П(ПТ)О готовності до підприємницької діяльності:

- мотиваційно-ціннісний критерій (показники: мотивація до здійснення підприємницької діяльності (задоволення потреб різного рівня, любов до певного виду діяльності, визнання, престиж, незалежність, самостійність, розвиток); цінності (особистісні – чесність, порядність, ризикованість, розсудливість, працьовитість; родинні – відповідальність за добробут, честь і престиж родини, виховання і розвиток її членів; суспільні – відповідальність за якість товарів і послуг, податкова культура; державницькі – економічний патріотизм);

- когнітивно-пізнавальний критерій (показник: рівень засвоєння майбутнім кваліфікованим робітником психологічних, економічних і правових знань для успішного відкриття і ведення власного бізнесу);

- діяльнісно-практичний критерій (показник: уміння застосовувати отримані знання на практиці).

Кожен із показників оцінювався за шкалою рівнів: низький, достатній, високий.

Обґрунтовано діагностичний інструментарій для виявлення рівня розвиненості основних показників готовності учнів до підприємницької діяльності. Проведено діагностичне тестування учнів закладів професійної освіти, в якому взяли участь 438 здобувачів освіти 1-2 курсів: 95 (Вінниця), 52 (Черкаси), 90 (Одеса), 49 (Львів), 152 (Харків). Всі методики адаптовані для онлайн-тестування в кожному з закладів освіти, що є учасниками експерименту (Доступно: <http://surl.li/atyfj>). У процесі онлайн-тестування з'ясувалися:

мотиви вибору професії, готовність до ризику, рівень суб'єктивного контролю, професійні ціннісні орієнтації, професійна спрямованість особистості, орієнтація на певний тип професійного середовища, розвиненість вольових якостей особистості.

Окрім тестування застосовувалися також інші методи: аналіз успішності з економічних дисциплін, педагогічне спостереження та фіксування інформації. Класними наставниками і психологами закладів освіти було зафіксовано стартовий (на початку експерименту) рівень знань учнів про особливості своєї особистості (аналіз успішності), правові та економічні основи підприємницької діяльності (опитування) та рівень активності учнів у позашкільній діяльності (фіксування участі у конкурсах професійної майстерності, проєктній діяльності, активності на заняттях і в соцмережах тощо).

Узагальнений аналіз результатів проведеного дослідження дав змогу встановити, що переважній більшості діагностованих учнів (59%) притаманний початковий рівень готовності до підприємницької діяльності. Цінності й мотиви учнів даного рівня характеризуються: розмитістю уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі; відсутністю чітких уявлень про своє ставлення до підприємництва та його роль у суспільстві й державі, відсутністю стійкого інтересу до позашкільної діяльності (конкурси, змагання, олімпіади), домінуванням зовнішньої мотивації (прагнення високого заробітку і престижу, наявність страху осуду та невдачі). Даному рівню властива фрагментарність і несистематичність знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про підприємництво як вид діяльності); правових (про умови відкриття і ведення власної справи, про законодавство у сфері регулювання підприємницької діяльності); психологічні (слабка поінформованість про риси та якості особистості, сприятливі для відкриття і ведення власної справи; наявність заниженої самооцінки; нерозвинені вольові якості та відсутність уявлень про шляхи їх розвитку.). Діяльність учня початкового рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: низьким рівнем активності на заняттях (уникання додаткових самостійних завдань, відсутність бажання готувати виступи, повідомлення реферати, брати участь в обговореннях); слабким виявом ініціативи у колективних і групових видах позааудиторної роботи; низьким рівнем готовності до успіху й відсутністю історій власного успіху; невмінням презентувати власну ідею. Для цього рівня характерна також низька здатність до самоаналізу успіхів і невдач, самоконтролю й саморегуляції поведінки.

Достатній рівень готовності до підприємницької діяльності виявили 35% діагностованих учнів. Цей рівень характеризується незначною впливовістю внутрішніх індивідуальних і соціально-значимих мотивів; наявністю загальновідомих уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі, розумінням бюджетоформуючої ролі підприємництва; усвідомленням власної мотивації до підприємницької діяльності (достаток родини, фінансова

незалежність, престижність); розумінням необхідності брати участь у планових заходах закладу освіти. Даному рівню властива наявність основних знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про ринок праці, про підприємництво як вид діяльності); правових (про умови відкриття і ведення власної справи); психологічних (поінформованість про основні риси та якості особистості, сприятливі для відкриття і ведення власної справи; наявність адекватної самооцінки; знання важливих для підприємництва вольових якостей і методів їх розвитку). Діяльність учня достатнього рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: помірною активністю на заняттях (підготовка визначеної програмою кількості повідомлень і рефератів, участь у обговореннях); участю в колективних і групових видах роботи; умінням представляти власні ідеї; наявністю історій власного успіху. Для цього рівня характерна також здатність аналізувати причини своїх успіхів і невдач, контролювати власну поведінку, визначати завдання для розвитку окремих рис і якостей своєї особистості, визначати кар'єрні орієнтири.

Високий рівень готовності до підприємницької діяльності виявили лише 8% діагностованих учнів. Цей рівень характеризується наявністю: усвідомлених ціннісних уявлень про роль підприємництва в суспільстві й державі; високим рівнем внутрішньої індивідуальної та суспільно-значимої мотивації до підприємницької діяльності (прагнення до творчої діяльності, очікування задоволення від корисних для суспільства справ, усвідомлений інтерес до активної комунікації); розумінням бюджетоформуючої ролі підприємництва та його ключового значення для формування середнього класу людей та зміцнення демократичних засад розвитку суспільства; усвідомленням власної мотивації до підприємницької діяльності (достаток родини, фінансова незалежність, престижність, соціальна відповідальність, економічний патріотизм); усвідомленою потребою активної участі у пропонованих закладом освіти позашкільних заходах. Даному рівню властива наявність позапрограмних знань про підприємницьку діяльність та особистість підприємця: економічних (про ринок праці та основні методи його аналізу, про підприємництво як вид діяльності, про історії професійного успіху в обраній галузі); правових (про умови відкриття і ведення власної справи, про законодавство у сфері регулювання підприємницької діяльності; про основні юридичні проблеми сучасних підприємців; про державні та громадські інституції, створені з метою допомагати при відкритті й веденні підприємницької діяльності); психологічні (поінформованість щодо існування методик створення психологічного портрета підприємця, знання окремих методик діагностики особистості; наявність заниженої самооцінки; нерозвинені вольові якості та відсутність уявлень про шляхи їх розвитку, низький рівень готовності до успіху). Діяльність учня високого рівня готовності до підприємницької діяльності характеризується: умінням визначати й корегувати рівень домагань і самооцінку особистості; високим рівнем активності на заняттях, у колективних і групових видах роботи,

соціальних мережах; здатністю ініціювати власні заходи та заохочувати інших до участі в них; умінням презентувати бізнес-ідеї, створювати план їх реалізації; наявність історій власного успіху, уміння створювати архів успішних справ, е-портфолію. Для цього рівня характерна також здатність до самоаналізу успіхів і невдач, самоконтролю й саморегуляції поведінки; знання психологічного автопортрету побудови планів розвитку своєї особистості та кар'єри.

Отримані результати переконали в необхідності комплексного забезпечення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності. Такі умови визначалися шляхом проведення опитування (<http://surl.li/atxla>), тестування (<http://surl.li/atyfj>), експертного оцінювання (<http://surl.li/atxng>). До них віднесено: оновлення змісту дисциплін загальнопрофесійної, професійно-теоретичної та загальноосвітньої підготовки компонентою інноваційного підприємництва; розроблення методики формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в закладах П(ПТ)О; підготовка комплексу навчально-методичного забезпечення вивчення інноваційного підприємництва; розвиток соціального партнерства.

Розроблено методику формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності, що передбачає використання навчальної програми «Основи інноваційного підприємництва» та впровадження програми експериментальних заходів для впливу на визначені вище показники.

З метою підготовки творчих груп закладів освіти до впровадження передбаченої методикою навчальної програми та програми експериментальних заходів лабораторією професійної кар'єри ІІТО НАПН України було проведено низку заходів:

– Всеукраїнський науково-практичний тематичний вебінар «Теорія і практика підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності» (23 березня 2021 р., м. Київ). Доступно: <https://www.youtube.com/watch?v=yUIfJFJji7U>

– Всеукраїнський онлайн-круглий стіл «Педагогічні умови формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників» (23 червня 2021 року, м. Київ). Доступно: https://youtu.be/flf2iSx_AtE

– Всеукраїнський вебінар «Формування готовності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до підприємницької діяльності: практичний досвід» (16 листопада 2021 року);

– Вебінар «Визначення рівня готовності інноваційної педагогічної розробки» (<https://www.youtube.com/watch?v=yUIfJFJji7U>).

– Вебінар «Сучасна модель підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності» (<https://www.youtube.com/watch?v=zGd2RaTjkqo>);

– Вебінар «Методика підготовки молоді до підприємницької

діяльності» (Доступно: https://www.youtube.com/watch?v=m_0GrTLWg40;
<https://www.youtube.com/watch?v=uBqw-NmdFsU>);

– Вебінар «Зміст і форми підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності» (Доступно: <https://www.youtube.com/watch?v=aeizVLNwxYg>);

– Вебінар «Педагогічна технологія розвитку підприємницької компетентності з використанням елементів самоменеджменту» (https://www.youtube.com/watch?v=P_uXK6-zBtI);

– Вебінар «Технологія розвитку фінансової грамотності майбутніх кваліфікованих робітників» (<https://www.youtube.com/watch?v=eDZWgj8JvOg>);

– Вебінар «Використання проєктної діяльності для розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахівців» (<https://www.youtube.com/watch?v=ftA9AI4WXO8>;
<https://www.youtube.com/watch?v=VeEYELxmrUM>);

– Вебінар «Технологія розвитку ділової активності майбутніх кваліфікованих робітників» (<https://www.youtube.com/watch?v=yoPcdWbpefY>);

Результати, отримані учасниками експерименту в ході здійснення інноваційної освітньої діяльності, представлялися та оприлюднювалися шляхом участі у різних масових заходах :

– XI міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти», 2021 (Гран-прі в номінації «Психологічний супровід освітніх реформ у діяльності психологічної служби». Тема розробки: Психологічний супровід формування підприємницької компетентності у здобувачів освіти ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості» у контексті освітніх реформ);

– XIV звітна Всеукраїнська науково-практична конференція «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання» (м. Київ, 15-26 березня 2021 р.);

– V Всеукраїнський науково-практичний семінар «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» (м.Глухів, 5 листопада 2021 р.);

– XI Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (м.Хмельницький, 25-26 листопада 2021 р.);

– Обласна науково-методична Інтернет-конференція для керівних та педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Харківської області «Інтеграція в освіті як умова підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників» (с.Харків, січень 2021 р.);

– Обласна науково-методична Інтернет-конференції для керівних та педагогічних працівників ЗП(ПТ)О Черкаської області «Інтеграція в освіті як умова підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників» (м.Черкаси,

січень 2021);

– Всеукраїнський науково-практичний вебінар «Теорія і практика підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності» (м.Київ, березень 2021р.)

– Круглий стіл «Педагогічні умови формування підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих робітників» (м.Київ, червень 2021 р.).

У закладах освіти, що є учасниками експерименту, здійснено адаптацію розробленої в ході експерименту методики розвитку готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності з урахуванням відповідної галузевої специфіки («промисловість», «торгівля і громадське харчування», «житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення», «будівництво», «зв'язок», «транспорт»).

У ході впровадження розробленої методики відбувалося оновлення змісту робочих навчальних програм з урахуванням специфіки напрямів професійної підготовки закладів – учасників експерименту, а саме:

– у ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей»: до дисципліни «Технології (Організація автосервісу)» додано навчальні модулі «Основи галузевої економіки та підприємницької діяльності», «Маркетинг у діяльності підприємства», розроблено їх методичне забезпечення; до навчальних планів з підготовки кваліфікованих робітників з професій «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» та «Водій автотранспортних засобів» введено додаткові предмети «Організація автосервісу» та «Вантажні автомобільні перевезення», розроблено відповідні програми та навчально-методичне забезпечення; підприємницьку компетентність включено до освітніх програм з професій «Слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», «Рихтувальник кузовів», «Слюсар з ремонту дорожньо-будівельних машин і тракторів», «Машиніст дорожньо-будівельних машин і тракторів», «Майстер з діагностики та налагоджування електронного устаткування автомобільних засобів»;

– у ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості»: у процесі вивчення предмету «Основи галузевої економіки і підприємництва», до вивчення теми «Основи підприємництва у сфері ресторанного господарства» включено низку питань (теоретичні відомості щодо підприємницької діяльності; бізнес-план та його структура; фінансова грамотність; розвиток власного бренду та створення бізнес-плану); кінцевим результатом курсу є презентація бізнес-ідей відкриття підприємств ресторанного господарства та переробної промисловості; у програмі загальноосвітньої підготовки з предмета «Громадянська освіта» передбачено теми з фінансової грамотності та підприємництва; до проведення уроків залучаються працівники Приват-банку, які знайомлять учнів з новинками банківської сфери та яким чином можна знайти кошти для створення власної справи; у процесі вивчення предмета «Техніка пошуку роботи», передбачено ознайомлення з технологіями

самоменеджменту, виконання завдання щодо складання резюме; до роботи Центру кар'єри включено програму психологічного діагностування особистості з метою складання психологічного автопортрету, побудови стратегії саморозвитку, формування траєкторії підприємницького успіху; організовано низку позааудиторних заходів з метою підвищення інтересу до підприємницької діяльності (участь у спеціалізованих гуртках і клубах, організація і проведення диспутів, круглих столів, семінарів, «майстер-класів», вікторин, участь у науково-практичних конференціях, конкурсах; випуск журналів і газет);

– у ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»: запроваджено вивчення предметів «Основи підприємництва і менеджменту», «Основи менеджменту і маркетингу», введеного до навчальних планів як додатковий освітній компонент (для формування підприємницької компетентності кваліфікованих робітників з професій: живописець, флорист, вітражник);

– у ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування»: розроблено та впроваджено програму і навчально-методичне забезпечення спецкурсу «Основи підприємництва»; оновлено зміст тем «Менеджмент малого бізнесу», «Основи маркетингу» з урахуванням специфіки професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для сфери торгівлі і громадського харчування»;

– у ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області» запроваджено вивчення предмета «Основи підприємництва, розроблено його комплексно-методичне забезпечення; розроблено та впроваджено навчальний план, програму й методичне забезпечення навчального модуля «Основи підприємницької діяльності» предмета «Технології»; запроваджено вивчення предмета «Основи підприємництва», введеного до навчальних планів як додатковий освітній компонент (для формування підприємницької компетентності кваліфікованих робітників з професій: кравець, перукар (перукар-модельєр), кухар; кондитер).

Протягом 2021 року з метою впровадження методики розвитку готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності у закладах освіти було реалізовано програми експериментальних заходів:

– на базі ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей» було проведено: всеукраїнський бізнес-турнір «Стратегія фірми» (здобувач II курсу ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей» Масик Денис зайняв призове місце); семінар «Підприємництво у сфері банківських послуг» (ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей» і представники міського «Приват-банку»); семінар «Кредитування та його роль в розвитку підприємництва» (ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей» і представники міського «Приват-банку»); семінар «Генеруй свій бізнес» з роботодавцями та соціальними партнерами ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей»; конкурс на кращу бізнес ідею та планування бюджету сім'ї

(ДНЗ «Черкаський професійний автодорожній ліцей»); проєкт «Бізнес-освіта для ПТО» у рамках «Програми USAID з аграрного та сільського розвитку (АГРО)»; тренінг «Підприємництво в умовах карантину» (за участю Східно-Європейського університету); комплексний навчальний онлайн-курс «Розпочни свій бізнес» (з працівниками кафедри економіки Східно-Європейського університету);

– на базі ДНЗ «Вінницький центр професійно-технічної освіти переробної промисловості»: тренінг для викладачів курсу «Навички для успішної кар'єри», створений ГО «Центр «Розвиток КСВ» за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення та МОН України (формування навичок викладання за темами: планування кар'єри, пошук роботи, співбесіда та вдале працевлаштування, професійний розвиток, управління проєктами та відкриття власної справи); участь педагогічних працівників та учнів у програмі «Skills Lab: власна справа», організованій Агенцією регіонального розвитку Вінницької області; обласний конкурс для учнів «Професія- моє майбутнє» (квітень, 2021); відеолекторій «Фільм вихідного дня» для перегляду фільмів на тему підприємництва (протягом року); Центром професійного розвитку кар'єри та бізнесу проведено психологічне тестування й консультування учнів з метою виявлення рис і якостей, сприятливих для розвитку підприємницької компетентності, складання психологічного автопортрету, програми особистісного та кар'єрного розвитку;

– на базі ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»: проєкт «Як стати успішним львівським підприємцем випускнику/ці коледжу», спільно з партнерами: Ділові індустрії Львова та Вікторія Довжик, за підтримки Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні (листопад-грудень 2020 р.); проведено співбесіди учнів з роботодавцями (червень 2021 р.); відповідно до Меморандуму про співпрацю з Національним університетом «Львівська політехніка» забезпечено участь учнів училища в пілотному проєкті «Teach StartUp School», зокрема: вивчення навчального курсу «Розвиток інноваційного підприємництва та винахідництва» для учнівської молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти Львівщини (учні відвідували заняття з «Робототехніки», «3-D моделювання», «Керування дронами») та «Технології розробки Стартапів». Після завершення проєкту учні зайняли три призові місця (січень-травень 2021 р.); проведено семінари-практикуми з побудови та розвитку кар'єри (за участю Львівського обласного центру зайнятості): «Місія, життєві цінності та амбіції» з побудови учнями особистого кар'єрного плану (вересень 2021 р.); «Кар'єрні цілі. Як правильно їх встановлювати?» (вересень - жовтень 2021 р.); «Колесо кар'єри. SWOT аналіз. Самооцінка» (жовтень 2021 р.); «Самопрезентація. Закон маркетингу 3М для кар'єрних цілей» (жовтень 2021 р.); «Резюме, відеорезюме. Види та структура» (жовтень - листопад 2021 р.); «Мотивація на успіх» (листопад 2021 р.);

– на базі ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та

технологій харчування»: тренінги з формування готовності учнів ДНЗ «Одеське вище професійне училище торгівлі та технологій харчування» до підприємницької діяльності (червень, жовтень 2021 р.); участь у конкурсах «Актуальність забезпечення підприємництва у малому та середньому бізнесі» у номінаціях: «Бізнес-план по створенню закладу ресторанного господарства» (Грамота за I місце; іменна стипендія переможцю); «Теоретичні і методологічні основи підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в галузі торгівлі та ресторанного господарства до підприємницької діяльності умовах розвитку малого та середнього бізнесу» (Диплом лауреата); розпочато створення освітньо-інформаційного центру професійної кар'єри, метою якого є організація проходження виробничої практики та працевлаштування випускників та їх адаптація до практичної діяльності, сприяння розвитку підприємницької ініціативи, опанування навичками самопрезентації, техніки пошуку роботи, здійснення моніторингу їх кар'єри та соціальне партнерство з роботодавцями; підписані угоди з роботодавцями наступних підприємств, що сприяють реалізації завдань експерименту: ресторан «Олександрівський», ресторан «Челентано», ресторан «Колиба», ресторан «Печерського», ресторан «Емоції», ресторан «Тай Рай», ресторан «М-1», ресторан «Гастроманія», ресторан «Бокс кайтерінг», ресторан «Токіо Хаус» ТОВ Еверест Ресторан «Кактус», ФОП Чичельницька, ресторан «Севілья», ФОП Маніхіна, ресторан «Полний Дзен», ТОВ «Джон Мак», ресторан «Сейворі», готель «Арк Палац», кафе «Шерлок», кафе «На поляні», ТОВ «Тога», піцерія «У Фонтана», ФОП Бахнан, мережа «Суші ВОК», кафе «Garlik», ФОП Калкутіна, кафе «Дует» ПП «Полібза», кафе «Рікша», ФОП Рибачок, кафе «Ситий пузик», ФОП Ковальов, Кафе «Тетяна», ФОП Долінська, ПП «Антоненко», кафе «Лапша», кафе «М'ясо» ФОП Андрієнко, ТОВ «Біля моря», ТОВ «Моцарт Готель», мережа універсамів, ПВТП «Екстра», ТОВ «Універсал», мережа універсамів, ПП «Надія»;

– на базі ДНЗ «Регіональний центр професійної освіти швейного виробництва та сфери послуг Харківської області»: зустрічі здобувачів освіти з роботодавцями міста (травень – червень 2021 р.); зустріч з успішними випускниками закладу професійної (професійно-технічної) освіти, які працюють в Центрі (червень, вересень 2021 року); зустрічі з успішними випускниками закладу професійної (професійно-технічної) освіти – підприємцями (травень 2021 року); віртуальні екскурсії на підприємства міста, що є роботодавцями (протягом року); організація роботи відеотек: онлайн-курси з підприємництва для педагогів і здобувачів освіти; документальні і художні фільми на тему підприємництва (самостійний перегляд і обговорення протягом року на уроках історії України, української літератури, позакласних заняттях); розробка дослідницьких проектів для творчих груп здобувачів освіти II-III курсів під керівництвом викладача історії Одерій Тетяни («Видатні підприємці – меценати Харкова кінця XIX – початку XX століття», «Видатні меценати Харківщини. Василь Григорович Колокольцев») (протягом року); розробка дослідницьких

проектів для творчих груп здобувачів освіти II-III курсів під керівництвом викладачів професійної підготовки (створення практико-орієнтованих проектів і бізнес-проектів) (протягом року); тренінги для учнів зі створення е-портфоліо під керівництвом викладача інформатики Олени Ленівенко (протягом року); конкурс на краще е-портфоліо серед здобувачів освіти II – III курсів (вересень 2021); розпочато роботу зі створення учнівського професійного об'єднання «Послуги населенню» (на базі Центру сучасних швейних технологій та дизайну – швейний напрям; на базі Центру професійного розвитку кар'єри та бізнесу – громадське харчування (кондитери) та сфера послуг (перукарі).

За результатами реалізації програми експериментальних заходів підготовлено матеріали для методичних рекомендацій з формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності за спеціальностями таких напрямів професійної підготовки, як: «промисловість», «торгівля і громадське харчування», «житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення», «будівництво», «зв'язок», «транспорт». Заплановано їх колективне обговорення та узагальнення у 2022 р.

За результатами експериментальної роботи 2021 року підготовлено й опубліковано:

Tkachenko M. Organization of innovative educational activity for formation of readiness of future qualified workers for entrepreneurship. *Professional Pedagogics*. 2021. Vol.1(22). P.132-142. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.132-142>
URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/663/843>

Aliexsieieva Svitlana, Yershova Liudmyla, Kravets Svitlana, Lapshyna Olha and Odnoroh Halyna. Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals. *SHS Web of Conferences*. 2021. 104. 03002. DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403002>

Єршова Л.М. Модернізація змісту загальноосвітньої підготовки в системі професійної (професійно-технічної) освіти. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) (25 березня 2021 р.). К.: ІІТО НАПН України, 2021. С.29-34.

Єршова Л.М. Самоменеджмент як основа розвитку в майбутніх фахівців навичок ведення власної справи. Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 листопада 2021 р.).

Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). Відповідно до завдань дослідження у збірнику висвітлено методичні рекомендації, досвід роботи з формування готовності молоді до підприємництва, практикум для аудиторних

занять та методичні розробки заходів для позааудиторної роботи з формування готовності учнів до підприємницької діяльності:

– Ткаченко М. В. Формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності в галузі торгівлі та ресторанного господарства: методичні рекомендації. Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С. 291-324.

– Філіпова А.В. Методика підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності в умовах змішаного навчання (з досвіду роботи). Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С. 332-337.

– Шарикіна А.С. Формування підприємницької компетентності на уроках іноземної мови (з досвіду роботи). Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С.326-331.

– Філіпова А.В. Створення власної справи в умовах карантину: урок виробничого навчання з використанням змішаної форми навчання: методична розробка уроку. Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С. 151-173.

– Полякова Л.І. Мої кроки до власної справи. Салон «МАМА BEAUTY»: практично-орієнтований проєкт. Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С.253-265.

– Іващенко О.М. Організація підприємницької діяльності в дитячому кафе здорового харчування «Балу»: бізнес-план. Підготовка до підприємницької діяльності: збірник авторських розробок. За ред. Л.М. Єршової, Г.М. Сохацької, Л.І. Шевчук, О.Л. Шамралюк, Т.О. Русланової, О.І. Горенкової. Житомир: Полісся, 2021. 340 с. (Інноваційна професійна освіта. Підготовка до підприємництва). С.244-252.

Отже, відповідно до завдань формувального етапу експерименту протягом року учасниками експерименту було:

– визначено критерії, показники та рівні сформованості в учнів закладів П(ПТ)О готовності до підприємницької діяльності;

- проведено діагностичне тестування учнів та виявлено рівень розвиненості в них основних показників готовності до підприємницької діяльності;
- створено організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників до підприємницької діяльності;
- розроблено методiku формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності;
- проведено серію заходів для підготовки творчих груп до впровадження розробленої методики в освітній процес закладів П(ПТ)О;
- у закладах освіти методiku формування у майбутніх кваліфікованих робітників готовності до підприємницької діяльності адаптовано до галузевої специфіки закладу та впроваджено в освітній процес;
- отримані результати (методичні рекомендації, практикум, розробки уроків і позанавчальних заходів, бізнес-проекти тощо) оприлюднено на масових заходах різних рівнів, періодичних виданнях та опубліковано у збірнику авторських розробок.

Відтак, можна стверджувати, що завдання даного етапу є виконаними. На наступному етапі передбачено: виявлення регіональної та галузевої специфіки формування готовності молоді до відкриття власної справи; проведення повторного діагностичного тестування учнів – учасників експерименту для з'ясування ефективності створених у закладах освіти педагогічних умов.

Науковий керівник,
заступник директора з науково-
експериментальної роботи
Інституту професійно-технічної
освіти НАПН України,
доктор педагогічних наук, доцент

Людмила ЄРШОВА

Координатор,
методист відділу інноваційної
діяльності та дослідно-
експериментальної роботи ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти»

Галина Самойленко